

Durum deðişti gibi. Oyunlarla Yaşayanlar adlı «acıklı güldürü» sahneleniyor, Oğuz Atay'ın kitapları ikinci kez basılıyor. Kendi kendimizi gözden geçirme dönemi şimdi. Oğuz Atay'ı okumanın tam zamanı.

*Önsöz'ün amaçlarından biri de okur ile kitap arası-
na fazla girmeden, okurda kitaba karşı heves ve merak
uyandırabilmektir. Bunu yapmağa çalıştım.*

*Elinizdeki kitap «Ben buradayım sevgili okuyucum,
sen neredesin acaba?» sorusuyla bitmektedir.*

«Buradayım!» yanıtını verenlerin çoğalması dileğiyle...

Oğuz Demiralp
Ocak 1987

Beyaz mantolu adam

Kalabalık bir topluluk içindeydi. Başarısızdı. Parası yoktu. Dileniyordu. Caminin önündeydi. Büyük bir camiydi bu. Minareleri, kubbeleri, kemerleri ve parmaklıklı pencereleri filân hepsi tamamdı. Özellikle avlusu: dilenenler için en önemli yer. Bir kenarda duruyordu. Hiçbir hüner göstermediği için ya da acındırıcı bir garipliği olmadığı için ya da kendisini çevreden ayırıp başarısızlığına üzülecek kadar düşünemediği için dilenirken de başarısızdı. Küçük kaplar içinde mısır satmadığı için, çocuklarla ve kuşlarla birlikte, başkaları adına sevap işleyemezdi; ayrıca, ne kırmızı cüppeli bir müneccime benzeyen ihtiyar gibi tekerlekli ve meşin duvarlı ve öğle tatilinde ön duvarı bir kepenk olup sahibini kapatıveren kulübede yaşıyordu, ne de şişman kötürüm gibi nazar boncuklarını ve tespihlerini ve çakmak taşlarını artık satmadığı anda gaz pedalına basıp motosikletli tezgâhıyla oradan hemen uzaklaşabilirdi. Sermayesi ve görünür bir sakatlığı yoktu. Belki, yoldan geçen birini durdurup, hastaneden yeni çıktığını ve hemşerisi inşaat çavuşuna gidecek parası olmadığını söyleyerek köylü taklidi yapabiliyordu; fakat, konuşmadığı için, bu bakımdan da başarı kazanması oldukça güçtü. Caminin duvarına yaslanmaktan başka ilgi çekici bir eylemde bulunmuyordu. Hatta henüz avcunu açma teşebbüsüne bile geçmemişti. Bununla birlikte, güvercinlerin ve mısır kaplarının ve caminin

eğimli bir duvar çıkıntısına dizilen cinsel ve dinsel kitapların ve halkı bazı toplumsal kötülüklere karşı uyaran ve ağaç gövdelerine sarılan gazetelerin ve makbuz mukabili iyilik işleriyle uğraşanların yoğunlaştığı sırada, onu sakat sanan başörtülü ve çarşafli kuru bir kadın, bu gönlüsüz dilencinin avcunu çevirerek içine biraz para koydu. Belki de o sırada oldukça yüksekte duran güneş yüzünden gözlerini kırıştırdığı için paraya bakmadı; belki de gözü, caminin iç avlusunda oynayan çocuklara takıldığı için avcunu kapamayı unuttu. Bütün bunlar, günün ilk hayırseveri biraz uzaklaştıktan sonra olmuştu. Kadın onun yüzüne bakarken, bilerek ya da bilmeyerek hiç oynamamıştı gözbebeklerini. Bu yüzden ilk müşterisi onu kör sanmıştı. Avcuna düşen başka bir paranın sesiyle kendine gelir gibi oldu: Kendisi gibi elbisesi yırtık, sakalı uzamış bir adam gördü başını kaldırıncı. Sonra, eski bir halıdan yapılmış torbasını sinirli hareketlerle karıştırarak bozuk para çantasını arayan genç kız çıktı karşısına; büyük bir para elini ağırlaştırdı, öteki bütün paraları kapadı.

Kucağındaki kundak çocuğuyla karanlık bir kadın çömeldi yanına. Bir süre, iki leke gibi, duvara dayalı durdular. Sonra, açık leke avlunun ortasına doğru yürüdü. Kırmızı cüppeli ihtiyarın kulübesinden bir baston uzandı bacaklarına; neredeyse düşecekti. «Beni gölgeye götür delikanlı,» diye söylendi ihtiyar, aksi bir sesle. Kulübesi, tekerleklerin doğrultusunda itilince, «Oraya değil,» diye tepindi kırmızılı müneccim ve dışarı çıktı; istediği yöne çevirdiler tekerlekleri.

İhtiyar, kulübesinin açık yanını hırsla örttü; başka bir duvarından küçük bir pencere açtı. Oradan öfkeyle baktı avluya.

Gölgede bıraktı ihtiyarı; gitti duvara yaslandı ve paralarını seyretti.

«Sağlam adamsın; utanmıyor musun dilenmeye?» Şişman bir adam duruyordu yanbaşında: «Bir iş verilse çalışmazsın.» Şişmanın yerde duran bavuluna baktı,

iki eliyle tutup kaldırmaya çalıştı yükü; başaramadı. Sonra bir hamal gördü uzakta, becerikli. Onun gibi yaptı: Çömelerek sırtını bavula dayadı, sapı kavradı; olmadı. Şişman adamın da yardımıyla yüklendi sonunda.

Yolda, «İki buçuk liradan fazla vermem,» dedi ince sesiyle şişman. Yanyana yürüdüler. Rıhtıma yaklaşıncı sırtındaki yüklerle birlikte yere çöktü. Bavul sahibi durdu ve bir süre kararsız kaldı; sonra uzattı parayı. Galiba ona biraz acınmıştı. Vapura da girebilirdi ayrı bir ücretle; fakat, hamallar örgütünün duvarını yaramadı. Sonra, vapur iskelesinin duvarında dilendi biraz. Yeniden yük taşıma ihtimali belirince caddeye doğru itildi. Biraz hırpalanmıştı, hafifçe sallanıyordu olduğu yerde. Onu, günün bu saatinde sarhoş olmakla suçlayanlar çıktı; gene de oldukça iyi iş yaptı. Sonra gene bavul, sandık filân (rıhtıma kadar). Onu sağlam sayanlarla sakat sananlar arasında gitti geldi. Belki daha çalışacaktı. Fakat, iyi giyimli bir bay, ona para vermek için tam elini cebine soktuğu sırada, yanlarından geçen bir kadının kucağındaki çocuk bu kılıksız adama bakarak ağlamaya başlayınca parayı beklemeden yürüdü; hemen karşı kaldırıma geçti.

Cami avlusuna gelince bir kemerin altına girdi, loş ve serin duvarın dibinde parasını saydı; sonra karşı duvardaki simitçiye bütünletti, biraz da bozuk para kaldı. Yürüdü, kalabalık bir sokağa çıktı; insanların arasına karıştı yeniden. Yorgun ve terli iki hamalın ortasında duran oymalı, yaldızlı büyük bir boy aynasında kendini seyretti: Ceketi yoktu, gömleği parça parçaydı. İstemeyerek iki serserinin kavgasına karıştığı, onlara aracılık ettiği bir sırada yırtılmış olan gömleğinin parçalarını üstüste getirdi aynaya bakarak; pantolonunu tutan ipi çözdü, daha sıkı bir düğüm attı. Sonra aynayı göturdüler; yırtık pantolonunu ve çorapsız ayaklarına geçirmiş olduğu lastikleri seyredemedi. Yavaş yavaş yürüdü; dar ve kalabalık sokaklardan, dar ve kalabalık sokaklara geçti. Yürüyen insanların gürültüsüne sokak satıcılarının sesle-

ri katıldı. Sonra satıcılar, belirli ve sabit yerler almaya başladılar kaldırımlarda: Önce kısa ayaklı tezgâhlar göründü; tezgâhlar yükseldi, sırkalar ve tentelerle donandı. Güneş ve binaların üst katları kayboldu; sıcak azaldı ve sokakların üzerinde yürüyecek yer kalmadı. Nereye asıldıkları belli olmayan elbiselerin ve kumaşların arasına sıkıştı; durmak zorunda kaldı. Rüzgârın ya da gelip geçenlerin salladığı beyaz bir manto süründü yüzüne. Uzun ve aydınlık bir manto. Kloş etekli, kocaman düğmeli bir hayalet; geniş yakalı, serin.

Hafif bir rüzgâr çıktı; iri yarı, esmer ve görünüşü taşralı satıcının elbiselerini belli belirsiz dalgalandırdı. Yalnız beyaz manto kımıldamadı; ağır bir kumaştan yapılmış olmalıydı. Bir süre durdular mantoyla karşılıklı. Onu seyreden satıcı, sessizliği bozdu sonunda: «Ne o? Satın mı alacaksın?» Karşılık vermedi. Gülümseyerek yere tükürdü satıcı; yüzünde yarı kurnaz, yarı ilgisiz bir ifade vardı. Önce satıcıya, sonra tekrar mantoya baktı; elini cebine soktu. «Dur bakalım, bir giydirelim hele.» Çevresine bakındı satıcı, oyuna katılacak birilerini aradı. Karşı kaldırımdaki küçük meyhaneden bir adam izliyordu onları; dirsekleri tezgâha dayalı, elinde birası, gülmeye hazır bekliyordu. Başka ilgilenen yoktu.

Manto vücuduna yapıştı. Satıcı hızla çevirdi onu; etekler dönerek açıldı. Meyhanedeki adam bu kadarını beklemiyordu; birden gülmek zorunda kaldığı için ağzındaki bütün birayı ileri püskürttü. Satıcı kendine geldi: «Kadın mantosu bu, hemşerim; sana olmaz.» Mantoyu aceleyle çıkarmak istedi müşterinin üstünden. Satıcının elini itti yavaşça; mantonun içinde, telâşla pantolonunun cebini aradı.

«Çok pahalı, sen alamazsın,» dedi satıcı son bir çabayla. «Yüz elli lira. Kadın mantosu. Deli misin sen?» Satıcıyı dinlemiyordu. Bütün parasını uzattı bir top halinde. Satıcı yığını açtı istemeden; önce içindeki bozuk paraları ayırdı, sonra kâğıt paraları saydı.

«Kırk beş lira,» dedi sevinçle. «Dünyada olmaz. Çıkar mantoyu.» Çıkarmadı.

«Yüz yirmi beş lira maliyeti var,» diye tepindi satıcı. İlgilenmiyordu satıcıyla. Eteklerinin nereye kadar indiğine bakıyordu: Ayak bileklerine geliyordu neredeyse.

«Gülünç olursun,» diye directti satıcı. «Yüz liraya verdik diyelim. Nerede para?» Meyhanedeki adam kendine gelmişti. Göğsündeki sancı geçmişti. Fakat gülmek de git-tikçe zorlaşıyordu. Bununla birlikte, satıcıyı tuttuğunu belirten gözlerle izliyordu olayı. Satıcının neşesi kaçmıştı; sadece, durdurulması güç inadı kalmıştı ortada. «Otuz ilra daha ver öyleyse,» dedi. «Başına geleceklere de karışmam.»

Beyaz mantosuyla topuklarının çevresinde döndü; ilk defa gülümsedi çevresine bakarak. Sonra, sanki bir daha hiç gülümsemeyecekmiş gibi mahzunlaştı birden.

Meyhanedeki müşteri, olaya sırtını çevirdi. Satıcı yalnız kalmıştı. «Allah belânı versin,» dedi. «Al şu pis bozukluklarını da.» Mantonun cebindeki eli çıkardı dışarı ve madeni paraları bir bir içine koydu. «Şimdi artık inanmazsın ama, bu sabah ihtiyar bir kadın getirmişti; valahi tam otuz beş lira verdim bu mantoya. Kadın eşyası bu, kolay satılmaz ki.» Sesi öfkeliydi.

Beyaz mantosuyla kalabalığa karıştı. Tentelerin bit-tiği yerde gökyüzüne baktı. Yerdeki bir su birikintisinden güneşle birlikte yansıdı. Sonra su birikintisi kalabalıklaştı; lekesiz görüntüsünü, irili ufaklı gölgeler çevirdi. Mantosunu seyretmek için eğilince, henüz şaşkınlığı geçmemiş ve onu nasıl karşılamak gerektiğini bilemeyen topluluğu gördü suyun içinde. Mantosunun eteklerini kirletmemek için su birikintisinin çevresinden dolaştı. Onu doğrudan doğruya izlemek isteyenler suyu geçmeye çalışırken ıslanarak yarı yolda kaldılar.

Arkasına bakmıyordu. Adımlarını sıklaştırdı. Konuşulmuyordu; fakat ne de olsa topluluğa katılanlar gittikçe arttığı için hafif bir uğultu geliyordu peşinden. Yüksek duvarlarla çevrili küçük bir cami avlusunu geçtiler.

Meydandaki kahvenin gölgesinde serinlemek için kalanlar olduysa da, çaylarını çoktan bitirerek ne yapacağını bilemeyenler onların yerini aldı. Çok kalabalık sayılmazlardı; gene de, avlunun kemerli kapısını geçerken hafif bir itişme oldu. Sonra, karşılarına çıkan beklenmedik birkaç basamaktan inilirken yaşlıca bir adam, iki çocuğun üstüne düştü. Küçük bir karışıklık çıktı. Bazıları da duvarlardaki, işçi arayan yüzlerce ilâna kapıldı bir süre. Kısa bir duraklama dönemi geçirildi. İki duvar arasına sıkışmış basamaklardan kurtularak genişledikleri zaman biraz ferahladılar doğrusu; fakat, mantolu adamı bulamadılar. Gitmişti. Bazı küçük tartışmalar çıktı; iş arayanlara ve henüz, düştüğü basamaktan kalkma fırsatını bulamayan ihtiyara çatıldı. Bir sonuç alınmadığı için kalabalık dağıldı.

Yakıcı bir güneş vardı. Adımlarını yavaşlattığı halde, alnından kayan ter damlaları sakalını ıslatıyordu. Büyük bir köprünün üstünde parmaklıklara yaslanarak bir tarak satıcısının gölgesine sığındı. Mantosuyla, sakalıyla ve gelip geçenlerin üzerinden aşan bakışlarıyla satıcıya yararı dokundu; İşsiz güçsüz takımından, onu seyretmek için duranlar oldu; ağır yük taşıyanlar, tam orada dinlenmeyi uygun buldular. Birkaç tarak satıldı bu arada. Hareketsiz, ifadesiz, öylece durduğu için önce yanına yaklaşamadılar. En çok konuşulan yabancı dilden bildikleri birkaç kelimeyi onun üstünde deneyenler çıktı. «Bu adam turist değil,» dedi birisi. «Kendini yutturmaya çalışıyor.» Bir başkası da yabancı dilden bir küfürle yokladı onu. Karşılık alınmadı. Cebinden Amerikan sigaraları görünen bir tombalacı, «Yok yahu, bu herif İngiliz,» dedi. O dilden de küfür edildi. Sonra ona dokundular, mantosunun eteklerini çekistirdiler; canlı olduğu anlaşıldı. Yürüdü, oradan uzaklaştı.

Köprü uzundu; başka satıcıların yanında da dikildi bir süre. Hattâ bir tanesi, filtreli sigaralar satan kasketli bir genç, kendi yerine bıraktı onu, çişe giderken. O kısa süre içinde beş paket sigara, üç kibrit satıldı. Satıcı dö-

nünce de birer filtreli sigara yaktılar kendi tezgâhlarından; parmaklıklara dayanıp, balık tutanları seyrettiler konuşmadan. Mantosunun üst iki düğmesini çözdü, gene de serinleyemedi. Alnına biriken terleri mantosunun geniş yakasıyla sildi. Köprünün ucuna çevirdi gözlerini; karanlık sokaklar vardı orada. Mantosunu ilikledi, eliyle belirsiz bir hareket yaptı satıcıya ve ayrıldı oradan.

* Yüksek binaların koruduğu dar bir sokakta bir vitrinin önünde durdu. Kendini seyretti. Kumaşların, elbiselerin ve satıcıların dükkânlardan taşıdığı bir sokaktaydı. Müşterilerin yolu kesiliyordu. Bir süre sonra, vitrinin gerisinden gözetlendiğini sezdi. Şişman dükkân sahibi, düşünceli küçük gözleriyle onu süzüyordu. Sonra, geniş bir gülümseme kapladı yuvarlak yüzü; gözler kısıldı, kayboldu. «Baksana sen buraya,» diye seslendi, şişman gövdesiyle kapıyı tutarak. «Nereden buldun o mantoyu?» Baktı; karşılık vermedi. Başka birisi yaklaştı o sırada yanına, kolundan tuttu. «Hey mister!» dedi. Anlamadığı dilden bir şeyler anlattı. Olmadı. Sözlerini elleriyle destekledi; ayrıca, kollarıyla da açıklamaya çalıştı ne istediğini. Olmadı. Yerde duran bavulunu açtı, saydam kâğıtlara sarılı gömlekler çıkardı içinden ve mantolu adamın eline tutuşturdu. Parmağını mantonun büyük düğmelerinden birine dayadı, «Sen turist,» dedi. «Sen getirmek gömlek Fransa Almanya. Yok para. Satmak.» Gene de anlaşıldığından kuşkuluydu. Onu vitrinin önünde öylece bıraktı, sokağın köşesine gitti. Şişman adam, dükkânının kapısında sonucu bekliyordu. Biraz sonra kırmızı pantolonlu, göğsünün kolları gömleğinin çiçekleri arasından kara bir çalı gibi fışkıran bir genç durdu önünde; gömleklere baktı: «How much?» dedi. Genç adamın yüzüne bakıldı sadece. Sokağın köşesindeki asıl satıcı hırsıyla ayağını yere vurdu. «Herif esrarkeş,» diye homurdandı. Killi genç müşteriye kaçırmamak için yanına yaklaşarak, «Sağırdır,» dedi telâşla. «Yüz liraya veriyor.» «Pahalı,» dedi kırmızı pantolonlu genç. Asıl satıcı, mantolu adamın yüzüne öfkeyle baktı; kararsız durdu bir süre, sonra kulağını onun

ağına dayadı. «Seksen liraya indi,» dedi aceleyle. «Ben dilinden anlarım.» Mantolu adam, satıcının aracılığıyla sessiz bir pazarlık yaptı. Altmış liraya satmış oldu gömleği sonunda. Bir saatten az bir süre içinde bitti gömlekler. Mantonun cebine on lira konuldu ve «Goodbye,» denildi, uzatmadığı eli sıkılarak. «Çok şahane!» diye bağırdı şişman dükkancı. «İçeri gelsene biraz.» Durdu, düşündü: «Öyle ya, anlamaz.» Bavullu satıcının yolunu denedi: «Sen gelmek dükkân burda,» dedi ve daha fazla beklemeden onu kolundan tutup içeri çekti. Tezgâhlarla birlikte bir süre çevresinde dolaşarak ondan ne yapabileceklerini düşündüler. «Herif de manken gibi duruyor ortada. Eline kumaş topunu verip sattıramam ya!» Bir süre daha çevresinde dönüldü. «Manken,» dedi şişman dükkancı gene, başka söz bulamadığı için. Bir süre de tezgâhtarla birlikte söylendiler «Manken, manken,» diye ve çok sonra akıl ettiler onu manken olarak kullanmayı. Bir süre de «Canlı manken!» diye bağırdılar sevinçle. Sonra onu vitrine doğru ittiler, orada durması için (ona başka türlü söz dinletilemiyordu ki). Tam vitrinin çıkıntısına doğru adımını atıracakları sırada, «Ayakları çok kirli, pantolonu da öyle,» diyerek patronunu uyardı tezgâhtar. Onu durdurdular. Ayakkabılarının üstüne ve pantolonunun alt tarafına biraz beyaz bez sarıldı. Mantonun örtemediği kısımlarıyla müzedeki bir mummya benzer gibi oldu. Kollarından tutup vitrine çıkardılar. «Böyle put gibi durmasın,» dedi tezgâhtar. «Güzel bir poz verelim ona.» Gene düşündüler. «Kollarını açalım,» dedi patron. «Vitrini doldursun.» «Yorulur, kollarını oynatıp durur.» Naylon iplerle tavana asmaya karar verdiler sonunda kolları. Bir kolu ileri uzattılar, bağladılar ve ipi vitrinin üstündeki bir çiviye tutturdular. Öteki kolu da, duvarda boşalttıkları bir rafa yerleştirdiler. Onların çalışmasını seyretmeye başladı birkaç kişi. Sonra, vitrinin önünde birikenlerin sayısı çoğaldı. «Cansız bu, kukla,» diyenler çıktı. Tezgâhtar, kapının önünde bağıırıyordu: «Canlı manken mağazasına buyurun! Serinletici kumaş çeşitlerimizi görün.

İşte, büyük fedakârlıklarla Kuzey Kutbu'ndan getirtmiş bulunduğumuz Canlı İsveç Mankeni, bu sığağa ancak hafif kumaşlarımızı giyerek katlanmaktadır. İşte, koca manto, onu terletmemektedir. Kumaşlarımızla bir kuş gibi havalarda uçarak sizlere en canlı ve en gerçek reklâmı yapmaktadır. 'Saran Kumaşları' yalnız mağazamızda. Mallarımızın ve mankenlerimizin taklitlerinden sakınınız. Israrla arayınız!»

Önce, onu yakından görmek isteyenler içeri girdi. Bir kadın, ağlayan çocuğunu omzuna çıkararak kalabalığı yarmaya çalışıyordu. Sonra kumaşlara da baktılar. Genç kadınlar onun mantosunu da tuttular, aynı kumaştan olup olmadığını anlamak için. Mantonun etekleri açıldı, pantolonun yırtık dizleri görüldü. Tezgâhtar, müşterinin az olduğu bir sırada onun iki bacağına bir kumaş daha sardı. Patron da kloş etekleri açarak ona yardım etti. Eteklerin bu durumu ikisinin de hoşuna gitti ve yelpaze gibi açılmış uçları iğneyle oraya buraya tutturdular. Mantolu adam bütün vitrini kaplamıştı. Ondaki hiçbir şey görünmüyordu. Bunun üzerine, omzundan, kollarından biraz kumaş sarkıttılar.

O gün öğle tatiline kadar iyi iş yapıldı. Tezgâhta yemek için oturup sefertaslarını açtıkları zaman, «Ona da bir şeyler vermeli,» dedi patron. «Yığılıp kalır sonra.» Vitrine gitti, onu çözdü, serbest bıraktı. Altına bir tabure çektiler tezgâhın önünde. Sefertasının kapağına kuru fasulyeden ve makarnadan biraz koydular; iki küçük parça ekmeği çatal gibi kullanarak yemeğini yedi. Dükkânın arkasındaki lavabodan, musluğa elini uzatarak biraz su içti. Yere oturdu, sırtını tezgâha dayadı; ona bir sigara verdiler. Biraz saygı uyandırmış olmalı ki, patron yakıttı sigarasını. Sonra omzuna vurdu ve tezgâhtara döndü, «İşimize yaradı, değil mi?» diyerek güldü. «Yoruldu mu?» dedi tezgâhtar, patrona bakarak. Karşılık vermediği için onunla konuşmak zor oluyordu. Sigarasını bitirdi, bir süre daha oturdu. Sonra yavaşça doğrularak kalktı, kapıya yöneldi. «Nereye gidiyorsun?» diye bağırdı patron. «Fe-

na mı, para kazanıyorsun işte.» Durmadı. Arkasından koş-
tular, cebine biraz para sıkıştırdılar. Patronun, mantonun
üstünde unuttuğu iğnelerle ve kollarından sarkan ipler-
le, beyaz bezler sarılı ayakkabılarını sürükleyerek yürü-
dü gitti. Omzunda kalan küçük bir kumaş parçası da
sokağın köşesini dönerken yere düştü.

Dik bir yokuşun başına gelince durdu. Kaldırımın
kenarına oturdu. Elinin tersiyle alnına biriken terleri sil-
di. Çevresine baktı: İlerde, bir elektrik direğine tutturul-
muş otobüs durağı levhasına takıldı gözleri. Ayağa kalktı,
bir iki adım attı, gene durdu. Tezgâhtarın ayağına sar-
dığı bezler çözülmeye başlamıştı. Belindeki ipi çıkardı,
yere koydu. Kaldırımın kenarında duran bir taşla ipi or-
tasından ezerek ikiye ayırdı, sargıların üstüne bağladı.
Durağa doğru yürürken, mantosunun üstünden pantolo-
nunu çekti durdu. Bir yoğurtçu geçti yanından; du-
rağın arkasındaki eski bir evin kapısından girerken ona
çarptı. Mantolu adam sendeledi, kapiya baktı; karanlık
bir avluda kayboldu yoğurtçu. Sonra esmer, kara gözlük-
lü, dökülmüş siyah saçları yağdan birbirine yapışmış bir
baş çıkmaya başladı kaldırımın içinden. Mantolu adam
baktı: Birkaç basamakla inilen bir boşluk gördü yerin
altında. Gözlüklü kafa büyüdü, yükseldi; bir adam oldu.
Kolunda bir sürü kemer taşıyan eskimiş bir adam. Koyu
renkli bir kemere uzattı elini mantolu dilenci. Mantosu-
nun düğmelerini çözdü; fakat, kemeri geçirecek bir yer
bulamadı pantolonunun belinde. Biraz yukarı çekştirmek
istedi pantolonunu; alt taraftaki sargılar, ipler izin ver-
medi. Ümitsizlikle kemerciye baktı; sonra da kemere bak-
tılar birlikte. Kemerci, çıktığı deliğe yöneldi, bir süre kay-
boldu. Kocaman çengelli iğnelerden yapılmış bir zinciri
tutarak çıktı ortaya. Pantolonunun beli mantonun iç kıs-
mına bu iğnelerle tutturuldu. «Üstüne takarsın kemeri ar-
tık,» dedi gülerek. «Daha fiyakalı olur.» Öyle yaptılar.
Mantosunun cebinden çıkardığı kağıt paralardan birini
uzattı. Kemerci paraya baktı, sonra aldı ve yandaki bak-
kala girdi. Paranın üstü, bir şişe ucuz şarap ve küçük

bir kutu domates salçasıyla çıktı dışarı. Paranın üstünü
verdi, şarabıyla salçasını deliğinin yanına koydu; birkaç
yudum içtikten sonra mantolu adama uzattı şişeyi. Onun
almadığını görünce, tekrar yerin altında kayboldu. İçer-
ken insanın ağzını kesmesin diye kenarları düzeltilmiş boş
bir konserve kutusuyla döndü. Teneke, şarapla doldurul-
du mantolu adam için. Deliğe inen merdivenin duvarına
oturdular, ayaklarını aşağı sarkıttılar, birlikte içtiler. Bu
arada bir otobüs kaçırıldı; ikinci otobüs gelmeden de şa-
rap bitti. Otobüse birlikte bindiler. Paraları kemerci ver-
di ve yokuşun üst başında, mantolu adamdan iki durak
önce indi.

Arka sahanlıkta yalnız kalınca ileri yürüdü. Şoförün
yanına varmak üzereyken bir fren sırasında ön koltuk-
lardan birine oturdu istemeden. Karşı sırada oturan bir
adam gülümsüyordu. Önce aldırmadı gülümseyen adama.
Fakat gülümseme bitmedi. Telâşlandı, kemerini düzeltti.
Gülümseme bir türlü durmuyordu. Yakasına, eteklerine,
sargıların üzerindeki iplere baktı: Hayır, çözülmemişti.
Uygunsuz bir durumu yoktu kılığının, biraz ferahladı.
Gülümseyen adama tatlı gözlerle baktı. Kendisine bakıl-
madan gülümsendiğini anladı sonunda. Cebindeki küçük
bir radyonun ince bir telle sol kulağına taşıdığı ve oto-
büste kendisinden başka kimsenin bilmediği bir müziğe
gülümsüyordu adam.

Geniş bir meydanda otobüsten indi. Küçük bir bo-
yacı, sandığını koydu yanına. «Tozunu alalım mı abi?»
dedi. Ayağını özenle koydu sandığın üstüne; sargıların
arasındaki kirler, beyaz bir fırçayla özenilerek temizlen-
di. Sonra, güvercinler için mısır aldı; kollarını iki yana
açarak serpti kuşlara. Parkın girişindeki duvarın üstün-
de oturan kasketli bir genç, yanındakine, «Put gibi ol-
muş, şuna bak,» dedi. «Çarmıh,» diye düzeltti öteki. Gül-
düler.

Parkın kapısında 'Otuz iki diş keman çaldıran' bir
şişe gazoz içti. Gölgedeki banklardan birine oturdu. Bir
ihtiyarın, dişleri olmadığı için, pek anlaşılmayan dertleri-

ni dinledi. Derli toplu insanlar, dinlenmek için başka yerlere gittiklerinden kimseye garip görünmedi kılığı, kimse- nin gözüne çarpmadı. Sonunda, ihtiyarın isteği üzerine, onu durağa götürdü koluna girerek. Parktan çıkarken gene peşine takıldılar. Önce çocuklar. Durağa oldukça kalabalık geldiler. «Allah belâsını versin bu pis yabancıların,» dedi birisi; gömleğini pantolonunun üstüne çıkar- mış, bütün yüzü bıyık içinde kara bir adam. «Bedava ya- şıyorlar bu ülkede.» Arabasının kapısına dayanmış, müş- teri beklerken, yağlı, kıymalı bir şeyler yiyen şoför de bu düşünceye hak verdi: «Paramızın değeri de bu yüzden dü- şüyor abi.» İhtiyar, mantolu adamın kolunu çekti, «Be- ni karşıya geçirin,» dedi. Bir taksi geçerken onlara ha- fifçe dokundu, durdukları halde. Dönüp baktılar. «Ne ba- kıyorsun?» dedi, pencereden uzanan kafa. Geri çekildiler, onları izleyen kalabalığa çarptılar. İhtiyar, mantoyu çe- kiştirip duruyordu. Hızla geçen arabalar yüzünden bir türlü ulaşamadılar karşıya. Bir iki atılıştan sonra kal- dırımın kenarına sığındılar. «Hepsi de esrarkeş bunların. Ezersin başına belâ.» Şoförle bıyıklı birer sigara yaktı- lar. «Adama bak,» dedi bir kadın kocasına. Baktılar. «Ço- cuklar kâğıttan kuyruk takmışlar arkasına.» Güldüler. Çocuklarla arabaların arasına sıkışıp kalmıştı; ihtiyar adamı bulamadı. Kalabalık arttı. «Ayakları sargı içinde.» «Cüzzamlı olmasın.» İtişerek çekildiler. Hiçbir şeyden kork- mayan çocuklar, yani çocukların hepsi, eteklerini tutarak çevirdiler onu. «Karnına çengelli iğneler takmış,» «Kolla- rına ipler bağlı.» «Sakın tımarhaneden kaçmış olmasın.» «Deli bu, mantonun üstüne taktığı kemere bakın.» «Man- to mu?» «Kadın mı?» «Ne kadını? Kafadan manyak.» «Po- lis çağırın.» Gözlerden kurtulmak için başını kaldırdı: İlerde, köprü'nün üstünde bir adam onun filmini çekiyor- du. «Abi, bunlar filim çeviriyorlar.» Bütün gözler köprüye çevildi. Bu kısa süreden yararlandı, sırtını köprüye dön- dü, adımlarını hızlandırdı. Sonra koşmaya başladı.

Uzaktan hızla geçen bir trene doğru koştu; bir du- vardan atlarken düştü, bir telörgü elini kanattı. Demiryö-

luna ulaştı sonunda. Hat boyunca ilerledi. İstasyona var- nığı zaman soluk soluğa ve ter içinde yığıldı yere. Kal- karken etekleri dolaştı ayağına, düştü. Sonra, geri geri giderek uzaklaştı istasyondan. Kadınlar helâsının duvarı- na dayandı. Bir iki tren geçti, istasyon tenhalaştı. O za- man gişeye yürüdü. Gişedeki memur onun suratına bak- tı ve bu konuşmayan adama ikinci mevki bir bilet ver- di. Trende, sarı tahtaların üstünde, kendisi gibi kirli, ken- disisi gibi yorgun, kendisi gibi çevreye ilgisiz insanlarla birlikte yolculuk etti. Yasak levhasına rağmen onlarla bir- likte, onların ikram ettiği sigarayı içti. Pencereden deni- zin görüldüğü bir istasyonda da trenden indi.

Üzerinde 'Halk Plajı' yazılı bir kapıdan girdi. Kumla- rın üstünde bir süre dolaştıktan sonra, yün ören ihtiyar bir kadının boş bıraktığı sandalyeye oturdu. Önce, kum- da top oynayan gençlerin ilgisini çekti. Birbirlerini iterek onu işaret ettiler. Kafasına bir iki top attılar. Bir toptan kaçmak isterken sandalyesiyle birlikte yere yıkıldı. Çev- resine toplandılar. Çıplak bacakların duvarından ürktü, gözlerini kapadı. «Sarası var,» dedi öndeki gençlerden bi- ri. «Ayakları da sargılı. Kötü bir hastalığı olmalı,» diye- rek geri çekildi yassı burunlu bir genç kız. Kalabalık bü- yüdü, arka sıralara düşenler onu görmek için itiştiler; çevresindeki çember daraldı. Ayağa kalkmadı artık. Üçün- cü sırada duran uzun bıyıklı bir genç, kalabalığı yardı. «Ne bunaltıyorsunuz hasta adamı,» diyerek ön sıradaki- leri itti. Onların yerini hemen başkaları aldı. Kalabalık, bir bütün olarak, yere çakılmış gibi hiç kıımıdamadı. Ko- nuşmadılar da. Sadece seyrettiler onu. «Bacaklarını hava- ya kaldırın,» diye bağırdı arkadan biri. «Suları aksın.» Bu sözleri duyan bir görevli, duruma el koymamanın za- manı geldiğini düşünerek, boğulmakta olan adama ge- rekli müdahaleyi yapmak üzere ön safa geçti. Kızgın kum- lar ve manto ve kemer ve sargılar yerdeki adamı yakı- yordu; kalabalık da hava almasını engelliyordu; artık, yüzünden akan terleri silmiyordu. Onun uygunsuz du- rumunu tespit eden görevli, mantolu adamı uyardı: «Bu

kılıkta bulunamazsın burada.» «Mantosunu çıkarsın!» diye bağırdı ön sıradan biri, vücudu kumlarla sıvanmış gibi kılı bir karaltı. «Belki de içinde bir şey yoktur,» dedi mahzun görünümlü bir genç, yanındakine. «Ben buna benzer bir şey okumuştum bir yerde.» «Burayı hemen terkedin,» diye directti görevli. «Halkın huzurunu ihlâl etmeye hakkınız yok.» Uzun bıyıklı genç onu savundu: «Elbiseyle oturabilir. Buna bir engel yok.» «Kadın mantosu!» «Sapık herif» diye bağırانlar oldu. «Dışarı!» diyerek koldundan tutup yerdeki adamı kaldırmaya çalıştı görevli. «Kendi gider,» dedi bıyıklı genç. «Bırak adamın kolunu.» Beyaz mantolu adam doğruldu, kalabalığın üstüne yürüdü; hemen açıldılar, geçebileceği kadar bir boşluk bıraktılar halkada. Gözleri yanıyordu terden; yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yürürken sargılar çözülüyordu bacaklarından. «Denize değil!» diye bağırarak peşinden koştu görevli; bıyıklı genç tarafından yolu kesildi. Arkalarından koşan kalabalığın içinde kayboldular.

Su, bileklerini geçince mantosunun eteklerini topladı. Kalabalıktan kurtulmuş olan görevli, elbisesiyle daha ileri gidemedi. Mantonun etekleri önce suyun üstünde açıldı, sonra ağırlaşp battı. «Dur!» diye bağırdı uzun bıyıklı genç. «Boşver abi,» dediler. «Fazla ileri gitmez.» Deniz sığdı; bütün manto suyun içinde kaybolduğu zaman kıydan çok uzaklaşmıştı. Fazla ileri gitmişti. Yanılmışlardı.

Bıyıklı genç de çok geç kalmıştı. Beyaz mantolu adamın, boyunu geçen yere kadar yürüyeceğini aklına getirmemişti. Yerinden fırladı birden; fakat yetişemedi. Böyle bir olayla daha önce hiç karşılaşmamıştı. Sonra başka gönüllüler de çıktı. Aramalar bir sonuç vermedi. Uzun bıyıklı genç kıyıya çıkınca soluk soluğa kumlara oturdu, elini ağzına siper ederek yere tükürdü, «Amma da hikâye,» dedi.

Unutulan

«Ben tavanarasındayım sevgilim!» diye bağırdı delikten aşağı doğru. «Eski kitaplar bugünlerde çok para ediyor. Bir bakmak istiyorum onlara.» Son sözlerini duydu mu? «Orası çok karanlıktır; dur, sana bir fener vereyim.» İyi. Durgun bir gün. Bütün hayatımca sürekli bir ilgi aradığımı söylerdi birisi bana. Gülümsediğimi gösteren bir ayna olsaydı; biraz da ışık. «Bir yerini kırarsın karanlıkta.» Delikten yukarı doğru bir el feneri uzandı. Fenerli elin ucundaki ışık, rasgele, önemsiz bir köşeyi aydınlattı; bu eli okşadı. El kayboldu. Ne düşünüyor acaba? Gülümsedi: Gene mi düşünüyor?

Yıllardır bu tozlu, örümcekli karanlığa çıkmamıştı. Işığ gören bazı böcekler kaçıştılar. Korktu; fakat, yararlı olacağını düşünmek kuvvetlendirdi onu. Belki de hiç bir şey söylemeden başarmalıydım bu işi. Benden bir karşılık beklemiyor. Ona yardım etmek mi bu? Bilmiyorum, bazen karıştırıyorum; özellikle, başımda uğultular olduğu zamanlar. Onun gibi düşünmeyi bilmek isterdim. Bana belli etmemeğe çalışarak izliyor beni. Çekiniyor. Acele etmeliyim öyleyse. Feneri yakın bir yere tuttu; anneyle babasının resimleri. Aralarında eski bir ayakkabı torbası, kırık birkaç lamba. Neden hiç sevmediler birbirlerini? Ölecekler diye öylesine korkmuştum ki. Torbayı karıştırdı: Tuvaletle gittiğim ilk bâloda giymiştim bunları. Her gece biriyle dışarı çıkardım, dansetmek için.